

Innováció a vállalkozásoknál

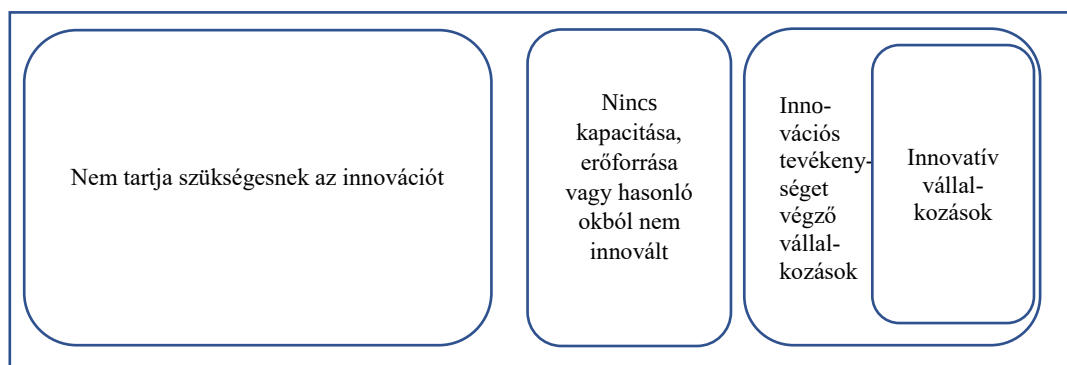
Az innováció az üzleti siker egyik kulcstényezője, és mint ilyen, egy vállalkozás számára az egyik lehetséges módszer arra, hogy megkülönböztesse magát versenytársaitól, hatékonyabban működjön, értéket teremtsen.

A statisztikában az **innováció** alatt olyan, új vagy továbbfejlesztett terméket vagy üzleti folyamatot értünk, amely jelentősen különbözik a korábbi termékektől vagy üzleti folyamatoktól. Ez azt jelenti, hogy lehet a teljes piac számára új a termék vagy folyamat, de innováció az is, ami csak az adott vállalkozás számára új.

Termékinnováció volt a maga korában a James Hargreaves által elkészített Fonó Jenny, ami forradalmasította a gépi szövést, vagy a Bíró László által szabadalmaztatott golyóstoll, amelyet a brit légierő navigátorai is használtak azon tulajdonsága miatt, hogy nagy magasságokban is megbízhatóan működött. **Folyamatinnovációt** alkotott [Henry Ford](#), akinek a gyárában a gyártási folyamatot kis lépésekre bontották, és így nagyon specializált munkafázisokat az arra kiképzett munkások végeztek el, ráadásul abban is újítást hozott, hogy mozgó összeszerelő szalagot alkalmazott, rövidítve a gyártási időt, hiszen így nem a munkások járkáltak az üzemben, hanem az összeszerelésre váró alkatrészek „utaztak” a munkáshoz. Még mindig Fordnál maradvá, gyáraiban bevezette az [ötnapos munkahetet](#), ami szintén folyamatinnovációnak tekinthető, csakúgy, mint napjainkban az Uber, amelyről talán inkább azt mondhatjuk, hogy egy új üzleti modellt hozott létre. A második világháború utáni Japánból indult el a [lean szemlélet](#), amelynek fókuszában a terméknek a teljes gyártási folyamaton keresztül történő áramlása, illetve ennek tökéletesítése áll. Egy vállalkozás akár több innovációt is bevezethet, ráadásul az is elképzelhető, hogy innovációs tevékenységét nem egyedül, hanem más vállalkozással együttműködésben végzi.

Fontos kritérium, hogy az adott terméket be is kell vezetni a piacra, illetve az innovatív folyamatot be kell vezetni a vállalkozáson belül. Az a vállalkozás is innovációs tevékenységet végez, ahol ez a fázis még nem történt meg, de a statisztikában – és természetesen az üzleti életben – is megkülönböztetjük attól, ahol már az implementálás is megtörtént. Ennek megfelelően szélesebb kört jelentenek azok a vállalkozások, amelyek **innovációs tevékenységet végeznek**, azaz új vagy továbbfejlesztett termék vagy üzleti folyamat fejlesztését vagy bevezetését célzó tevékenységük volt. Az ilyen vállalkozások közül azokat, amelyek az adott időszakban az innovációnak egy vagy több típusát be is vezették, **innovatív vállalkozásnak** nevezzük. A két halmaz különbségét jelentik a nem innovatív, de innovációs tevékenységet végző vállalkozások.

Vállalkozások besorolása az innovációs tevékenységük szerint

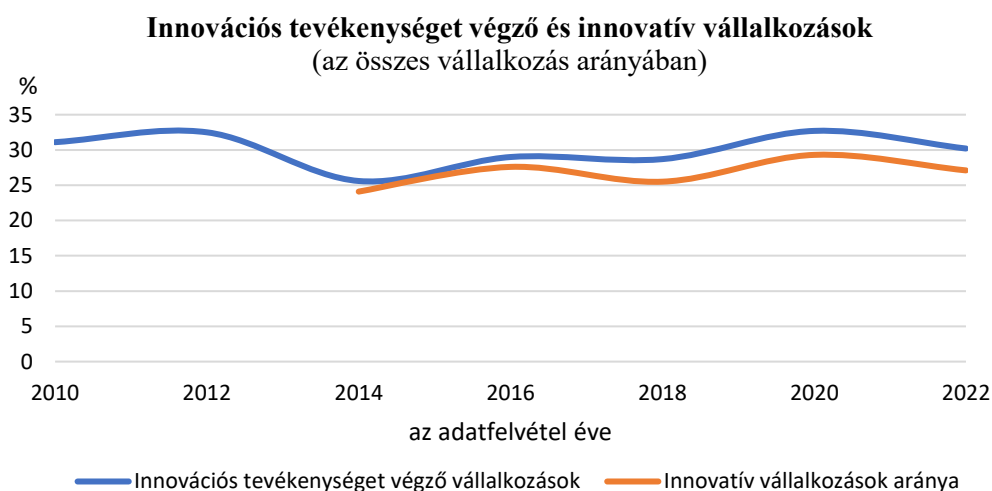

Az innovációs statisztika **adatforrása** hazánkban egy olyan, harmonizált (Eurostat-, illetve OECD-) módszertan alapján előállított kérdőív, amely segítségével két évente,¹ mérettől függően teljes körű, illetve mintavételes eljárással gyűjtünk adatot a legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozásoktól. Az adatok módszertani változások miatt időben nem teljesen összehasonlíthatóak,² adott évben viszont az uniós országok között igen. Hazai viszonylatban 2006-tól régiós mélységben állnak rendelkezésre adatok.

Az adatok egy része azt fejezi ki, hogy az innovációs tevékenység, illetve annak különböző formái a vállalkozások mekkora részénél vannak jelen és a foglalkoztatásban hogyan jelenik ez meg; másik, nagyobbik része pedig a tevékenység pénzügyi oldalára koncentrál. Az Eurostat által kialakított (és a tagállamokkal egyeztetett) modellkérdőív az utóbbi két felvétel során hangsúlyt fektetett emellett az innovációkat motiváló környezetvédelmi megfontolások megismerésére is.

Az **innovációs tevékenység volumenét** az abban részt vevő vállalkozások irányából közelítve azt látjuk, hogy a hazai, legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozások 30%-a végez valamilyen *innovációs tevékenységet*. Ez az adat időben nem lineárisan változott; a 2008-ban kezdődött világválságot követően hazánkban számottevően visszaesett az innováció, a 2010 és 2012 között mért 26%-os mélypontról való visszakapaszkodást is meg-megakasztották különböző tényezők, legutoljára a koronavírus-járvány kiváltotta forráshiány is hozzájárult a mérséklődéshez.

Az *innovatív vállalkozások* köre ennél valamivel szűkebb, 2020 és 2022 között 27% volt, ez a mutató az előzőhöz hasonló pályát járt be az elmúlt időszakban

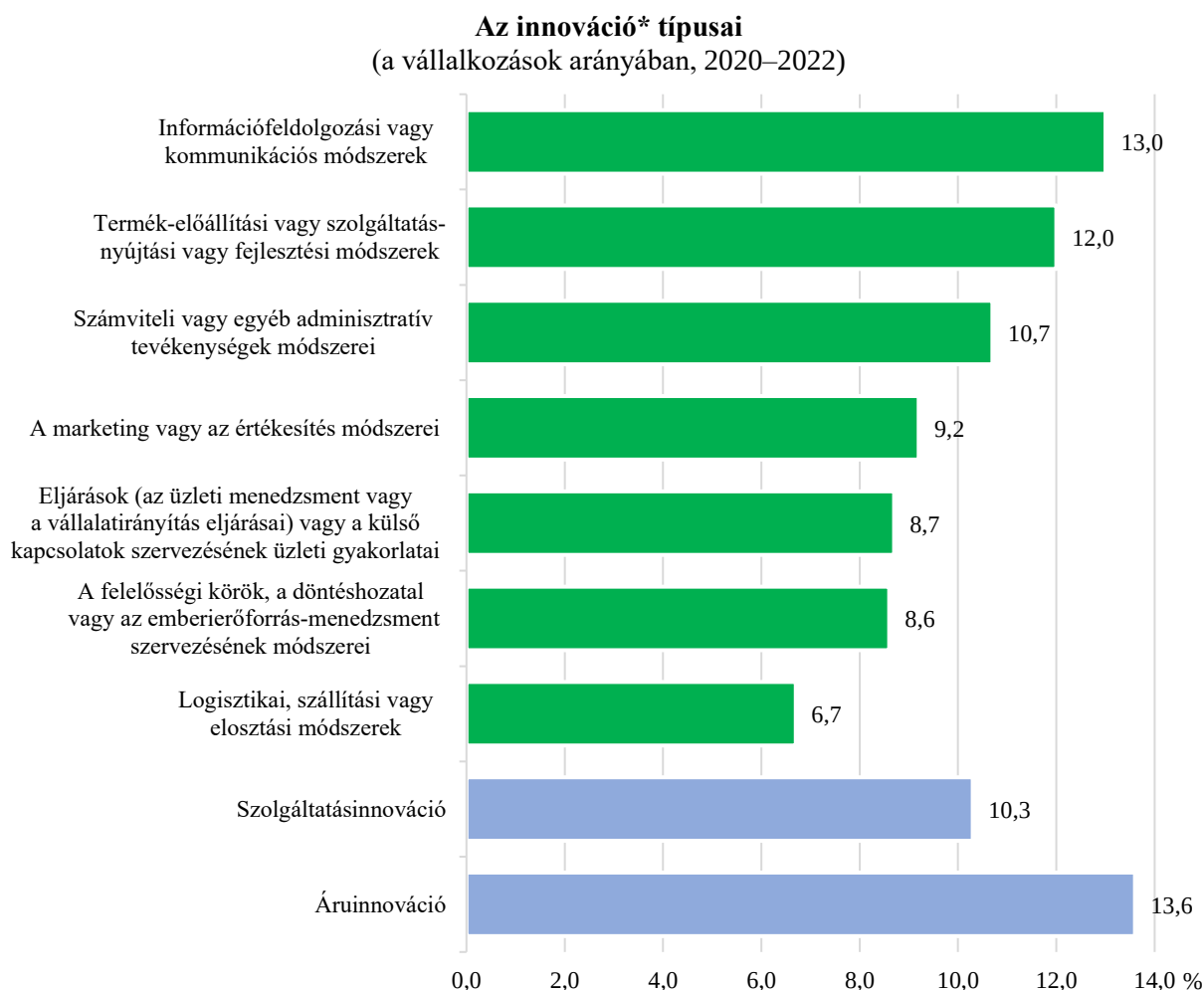
Ezt az osztályozást tovább finomíthatjuk, úgynevezett **vállalkozási profilokat** hozhatunk létre az innovációs tevékenység és a vállalkozások fejlesztési kapacitásai alapján. 2020 és 2022 között a vállalkozások 22%-a saját innovációs fejlesztési kapacitással rendelkezett; további 4,7% úgy innovált, hogy nem volt saját fejlesztési kapacitása; 3,1%-uk végzett innovációs tevékenységet, de nem vezetett be innovációt (vagyis a tevékenység folyamatban volt, vagy

¹ Az első, kísérleti adatgyűjtést a témában 2000-ben hajtotta végre a KSH. 2002 óta az Eurostat által harmonizált kérdőívet használjuk az adatfelvételnél. Az adatgyűjtés egy-egy hároméves időszakot ölel fel, erre vonatkozóan kell megadniuk a vállalkozásoknak, hogy végeztek-e innovációs tevékenységet, és ha igen, meg kell adniuk ennek jellemzőit. A pénzügyi, illetve foglalkoztatási adataiknak azonban az így lefedett hároméves intervallumon belül az utolsó évre kell vonatkozniuk, vagyis a legutóbbi esetben, amennyiben megvalósult az innovációs tevékenység, akkor a 2020–2022-es időszakon belül; a vállalkozások megadott pénzügyi, illetve foglalkoztatási adatai viszont 2022-re vonatkoznak.

² 2016-ban, illetve 2020-ban volt egy-egy módszertani törés.

esetleg abbamaradt); illetve 22% volt azoknak a vállalkozásoknak az aránya, amelyek nem végeztek innovációs tevékenységet, mégpedig azért nem, mert szűkösek voltak az erőforrásai, vagy más okot jelöltek meg indokként. Utóbbi vállalkozásokra úgy lehet tekinteni, mint amelyek nyitottak az innovációra. Ugyanakkor a vállalkozások közel fele azért nem végzett innovációs tevékenységet, mert úgy látta, erre nem volt szükség.

A termékinnováció meglétét, illetve fajtáit régebb óta mérjük, mint az üzleti folyamatokét: utóbbi csak 2016 óta szerepel ebben a formában a kérdőíveken. Míg a mérés kezdetekor a termékinnovációt bevezető vállalkozások részaránya valamivel meghaladta a folyamatinnovációt bevezetőket, a 2018-ban végzett mérés során megváltoztak a kategóriák, és azóta a folyamatinnováció az elterjedtebb. 2022-ben a vállalkozások 18,5%-a vezetett be termék-, 22%-a folyamatinnovációt. (Egy vállalkozás természetesen többféle innovációt is bevezethetett.) A **termékinnováció** belül az áruhoz kapcsolódó innovációval jelentkező vállalkozások részaránya a legutóbbi mérés szerint valamivel meghaladja a szolgáltatások területén újítókét, előbbieket részaránya 14, utóbbiaké 10% az összes vállalkozáson belül.

* Adott típusú innovációval rendelkező vállalkozások. Egy vállalkozás többféle innovációval is rendelkezhet.

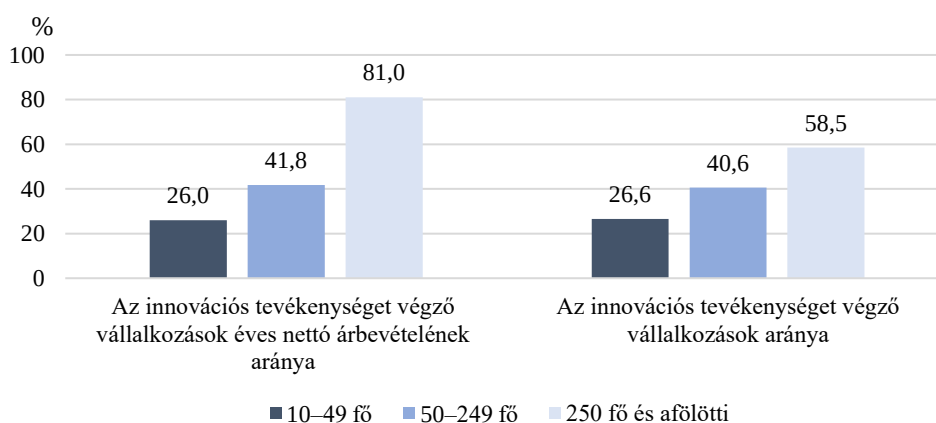
A **folyamatinnováció** belül az információfeldolgozási vagy kommunikációs (13%), valamint a termék-előállítási vagy szolgáltatásnyújtási vagy fejlesztési módszerek (12%) területén bekövetkezett innováció a leggyakoribb, míg a logisztikai, szállítási vagy elosztási módszerek területén a legkevésbé gyakori (6,7%).

Az innováció értékelése szempontjából jelentős szempont lehet, hogy mennyire és **milyen viszonylatban számít újnak** az adott termék vagy eljárás. A termékinnovációt bevezetett hazai vállalkozások 45%-a vezetett be olyan árut vagy szolgáltatást, amely az egész piac számára új volt, 55%-uk pedig olyat, amely csak az adott vállalkozás számára volt új.

Az innovációs tevékenység intenzitása erőteljesen különbözik a **vállalkozások ágazata**, valamint **mérete** alapján is. Az innovációs tevékenységet folytató vállalkozások aránya az *információ, kommunikáció* ágban kimagasló, 54%, a *pénzügyi és biztosítási tevékenység*, valamint az *építész-mérnöki tevékenység, műszaki vizsgálat, elemzés, tudományos kutatás, fejlesztés, reklám, piackutatás* ettől jóval lemaradva, 37%-os rátával áll a következő két helyen. A legkevésbé innovatívnak a *bányászat*, valamint a *vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás* tekinthető (az idetartozó vállalkozásoknak 15, illetve 18%-a végez innovációs tevékenységet). A feldolgozóiparon belül a *gyógyszergyártás*, a *számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása* és a *dohánytermék gyártása* a leginkább innovatív, ezekben az alágakban rendre 51, 53, illetve 67% volt az innovációs tevékenységet végző vállalkozások aránya. Nem meglepő, hogy a forrásigényes innováció a kisvállalkozásoknál jellemző a legkevésbé, míg a 250 fős és annál nagyobb vállalkozásoknál a leggyakrabban. A pénzügyi tevékenység területén működő, tőkeerős nagyvállalatok esetén négyből három végez innovációs tevékenységet.

Az innovációs tevékenységet végző vállalkozások **árbevételi** adatai azt mutatják, hogy ezeknek a vállalkozásoknak a forgalma sokkal nagyobb, mint az ilyen tevékenységet nem folytató társaiké: az innovációs tevékenységet végzők árbevétele az összes vállalkozásének 64%-a (miközben számarányuk csak 30% volt). Árnyalja azonban a képet a méretkategóriák szerinti vizsgálat: ennek alapján látható, hogy markáns eltérés csak a nagyvállalatok esetében mutatkozik a számarány és a forgalomból való részesedés között – de nem meglepő módon az innovációs tevékenységet végző nagyvállalatok javára.

Innovációs tevékenységet végző vállalkozások száma és árbevétele méretkategóriánként, 2020–2022*

* Az összes vállalkozás arányában.

A termékinnováció kapcsán rendelkezünk azzal az információval is, hogy kimondottan ennek köszönhetően árbevételük mekkora részére tettek szert az innovatív vállalkozások: ez 17% volt 2022-ben a termékinnovációt bevezető vállalkozások árbevételének arányában. Ez természetesen függött attól is, hogy az adott innovációt a vizsgált periódus melyik időszakában vezették be: ha az adatfelvételhez közel, akkor kisebb, ha régebben, akkor nagyobb arányban is növelhette a bevételeiket.

A területi különbségek összefüggenek az előbbieken említett jellemzőkkel. A nagyobb létszámú, illetve az infokommunikációs vállalkozások a fővárosban koncentrálódnak, így az innovációs tevékenységet végző vállalkozások aránya Budapest **régióban** a legmagasabb, 37%, a többi régióban egy szűk sávban (25–29% között) szóródik. Budapest volt az a régió, ahol az előző méréshez képest a legkisebb mértékű volt a csökkenés ebben a mutatóban, míg a Közép-Dunántúlt érintette legnagyobb mértékben a visszaesés 2020-hoz képest, ezáltal a régiók között az utolsó helyet foglalta el.

Innováció, kreativitás, találmány, szabadalom

A kreativitás és az innováció kéz a kézben jár, az innováció és a szabadalom elhatárolása pedig, mint a fentiekben is látszik, nem mindig magától értetődő.

A találmány egy termékre vagy eljárásra vonatkozó új műszaki megoldást jelent. A szabadalom a találmány jogi oltalmát biztosítja. A szabadalom tulajdonosának kizárólagos joga van a találmány szerinti megoldás hasznosítására, azonban a szabadalmi oltalom legfeljebb 20 évig lehet érvényes, és csak azokban az országokban, amelyekben engedélyezték.

Magyarországon érvényes szabadalmat vagy nemzeti, vagy európai, vagy a Szabadalmi Együttműködési Szerződés keretein belül indított szabadalmi bejelentéssel lehet szerezni. Külföldi jogszerzés a nemzeti hivataloknál tett bejelentéssel, az Európai Szabadalmi Egyezmény tagországai esetében ezenkívül európai úton is kezdeményezhető.

Szabadalmakra vonatkozó statisztikákkal többféle forrásból rendelkezünk.

A KSH innovációs adatfelvételéből két évente állnak rendelkezésre adatok, de ezek vonatkozási ideje a megelőző három év; ha e három év bármelyikében adott vállalkozás tett szabadalmi bejelentést, akkor bekerül a szabadalmi adatok közé. Ezek az adatok nem teljes körűek, mert csak a hazánkban *rezidens vállalkozásoktól* érkezett bejelentésekre vonatkoznak, és azok közül a legalább *10 fős, adott ágazatokban* működőkre. Nem tartalmazzák tehát az egyetemeket, a kutatóintézeteket, sok más szereplőt. Egy vállalkozás ráadásul több bejelentést is tehetett, ez viszont nem jelenik meg ezekben az adatokban, amelyek a *bejelentők* számát mutatják meg. Az innovációs felmérés tehát kimondottan a vállalkozásokra fókuszál, az összehasonlítható adatok időszaka egyelőre rövid.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának adatai egy teljes körű, éves adatokat tartalmazó nyilvántartásból származnak, és nemcsak az *összes vállalkozás*, hanem *más szereplők*, oktatási, kutatási intézmények, akár magánszemélyek szabadalmi bejelentéseit is tartalmazzák, az adott évben. Az előzőekhez képest tehát nagy különbség, hogy ezekben az adatokban nincsen halmozódás, mert egy év adatát, és a *bejelentéseket*, nem pedig a bejelentőket fedik le.

Az innovációs felmérés adatai szerint 2020–2022-ben a legalább 10 fős hazai vállalkozások 240 szabadalmi bejelentést tettek (ennek egy részét teheték külföldön is), ennek túlnyomó többsége az innovációs tevékenységet végző vállalkozásokhoz kötődik. Védjegybejelentést 628, formatervezési mintaoltalmi bejelentést 103 vállalkozás tett, míg 398 érvényesített szerzői jogokat. (Ezek az adatok tehát a benyújtó vállalkozások számát mutatják.)

A teljes körű adatok alapján 2023-ban a nemzeti és nemzetközi úton benyújtott szabadalmi bejelentések száma 441 volt, ezek többsége, 383 hazai eredetű. Az év végén csaknem 35 ezer szabadalom volt érvényben hazánkban. A használati mintaoltalmi bejelentések száma 214 volt, ami szintén csökkenő tendenciát mutat, védjegyoltalmi bejelentés 3696 darab született.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának adatai szerint a hazai hatályos szabadalmak túlnyomó többsége európai, kisebb része magyar eredetű. A hatályos szabadalmak közül a nemzeti úton megadottakat figyelembe véve 226 a műszeriparhoz, 210 egyéb berendezésekhez, 183 a gyógyszeriparhoz kapcsolódik. A legtöbb, hatályos nemzeti szabadalommal rendelkező jogosult az SZTNH adatai alapján két gyógyszeripari cég, a Richter Gedeon és az Egis Gyógyszergyár.

Forrás: KSH és a [Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala](#).

Az alábbi hivatkozásokon elérhetők részletesebb adatok:

- STADAT-táblák:
 - [Innovációs témájú adattáblák](#)
- Adatok a KSH Tájékoztatási adatbázisában:
 - Gazdaságstatisztika / Tudomány és technológia / Innováció
- Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
 - [Vállalkozóknak szóló információk](#)
- Európai Unió források:
 - [Technológia és innováció témájú aloldal az Eurostat honlapján](#)
 - [Technológia és innováció témájú adatkörök az Eurostat adatbázisában](#)
 - [Európai innovációs scoreboard](#)